

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

22 (146)

1998. gada 12. janvāris

Latvijas Zinātnes padomē

1997. gada 29. decembrī notika Latvijas Zinātnes padomes sēde. Par Latvijas Zinātnes padomes priekšsēdētāju ievēlēts akadēmiķis **Juris Ekmanis**, par priekšsēdētāja vietnieku akadēmiķis **Andrejs Siliņš**. LZP Valdē bez tam ievēlēti akad. **Jānis Bārzdriņš**, prof. **Edīte Birģele**, akad. **Elmārs Grēns**, akad. **Ivars Knēts**, akad. **Janīna Kursīte**, akad. **Tālis Millers**, akad. **Jānis Stradiņš**, Dr. soc. **Aivars Tabuns**, LZA kor. loc. **Henriks Zenkevičs**, akad. **Pēteris Zvidriņš**, Dr. chem. **Valdis Egls** (AIZD).

LZA Senātā

6. janvārī LZA Senātā tika apstiprināti 1997. gada vārdbalvu laureāti, kurus bija izvirzījušas akadēmijas zinātniskās nodaļas. Tā kā J. Endzelīna balva 1997. gadā netika piešķirta, Senāts ierosināja izsludināt jaunu konkursu 1998. gadā, J. Endzelīna 125. jubilejas gadā.

13. februārī notiks Latvijas Zinātņu akadēmijas Pilnsapulce, kurā ievēlēs jaunu LZA prezidentu, viceprezidentus, ģenerālsekretāru un citas Statūtos paredzētās amatpersonas. Prezidenta kandidātu izvirzīšanas termiņš beidzas 14. janvārī. Akadēmiķis T. Millers par prezidenta kandidātu izvirzīja akadēmiķi J. Stradiņu, arī akadēmijas Humanitāro un sociālo zinātņu un Ķīmijas un bioloģijas zinātņu nodaļās ir izvirzīti J. Stradiņa kandidatūra. Prezidenta kandidāts iepazīstināja Senātu ar savas darbības pamatprincipiem, pēc kuriem viņš vadīsies gadījumā, ja tiks ievēlēts. Ar tiem izsmejotši iepazīstināsim nākamajā "Zinātnes Vēstneša" numurā.

Senāts tika informēts par 5. janvārī Latvijas Zinātnes padomē notikušās Latvijas augstākās izglītības attīstības koncepcijas projekta apspriešanas rezultātiem. Papildinājumi un precizējumi tiks formulēti un iesniegti Augstākās izglītības padomē abu institūciju — Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas vārdā.

Latvijai kā jebkurai Eiropas valstij ir svarīgs triju komponentu — augstākās izglītības, zinātnes un tehnoloģijas — komplekss, pie tam par tehnoloģiju šādā kontekstā līdz šim vispār nav runāts. Nav tik svarīgi visus trīs komponentus salikt kopā vienā attīstības koncepcijā, var būt arī trīs koncepcijas. Svarīgi ir, lai tām būtu sazobes, nevis savstarpējas pretrunas.

Z. K.

JĀŅA ENDZELĪNA KONKURSS

Latvijas Zinātņu akadēmija izsludina dokumentu pieņemšanu Latvijas Zinātņu akadēmijas Jāņa Endzelīna konkursam 1998. gadā

Sakarā ar izcilā latviešu valodnieka Jāņa Endzelīna 125. gadu dzimšanas dienas atceri, Latvijas Zinātņu akadēmija izsludina dokumentu pieņemšanu konkursam LZA Jāņa Endzelīna vārdbalvai 1998. gadā.

LZA Jāņa Endzelīna balva tiek piespriesta par ievērojamiem zinātniskiem pētījumiem latviešu valodniecībā un baltoloģijā. Kandidātus konkursam aicināti izvirzīt LZA locekļi, zinātnisko iestāžu padomes, augstāko mācību iestāžu — universitāšu senāti, Latvijas un ārvalstu valodnieku zinātniskās apvienības. Iesniegtos darbus vērtēs Latvijas Zinātņu akadēmijas ekspertu komisija.

Izvirzot kandidātus balvai, ekspertu komisijai 1. eks. iesniedzami šādi dokumenti:

- izvirzītāja ieteikums,
- izvirzītājs darbs,
- ziņas par autoru (Curriculum vitae), norādot darba un mājas adresi, tālr., e-pastu;
- autora parakstīta īsa iesniegtā darba anotācija latviešu valodā, ar darba nosaukumu angļu valodā.

Materiāli iesniedzami līdz 1998. gada 15. februārim LZA sekretariātā vai LLA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļā (Akadēmijas laukumā 1, 2. stāvā, Rīga, LV-1524). Uzziņu tālr. 7223931.

Latvijas Zinātnes padome jaunajā gadā

Saruna ar LZP priekšsēdētāju akadēmiķi Juri EKMANI

Sekojošā Latvijas Zinātnes padomē iedibinātajai tradīcijai, par tās priekšsēdētāju kļuvis līdzšinējais priekšsēdētāja vietnieks akadēmiķis Juris EKMANIS, kurš ir ne tikai Zinātņu akadēmijas viceprezidents, bet arī aktīvs "Zinātnes Vēstneša" redkolēģijas loceklis, tādēļ vispirms — mūsu apsveikumi, jaunu darba ceļienu sākot. Tālāk jau varējam runāt par Latvijas Zinātnes padomes uzdevumiem šajā gadā.

— Tikko notikušajā LZA Senāta sēdē daudz kas noskaidrojās. Pirmais, ko es gribētu nosaukt, ir tas, ka šobrīd Latvijas zinātnes sistēma, tās organizatoriskā struktūra ir vairāk vai mazāk sakārtota. Ir skaidrs, ka ar zinātnes stratēģiju Latvijā nodarbojas LZA kā starpnozaru organizācija, kas pārstāv visas iestādes Latvijā, kas ir saistītas ar zinātne. Latvijas Zinātnes padomes uzdevums ir realizēt šo stratēģiju un iespējami objektīvi nodrošināt to ar finansēm. Tajā pat laikā arī pašai LZP ir jāveic liels organizatorisks darbs. Viens no būtiskākajiem virzieniem būtu zinātnisko pētījumu un ita paši programmu līdzekļu izlietojuma efektivitātes izvērtēšana — cik šīs programmas ir spējīgas piesaistīt papildus līdzekļus — kā no Latvijas privātstruktūrām, tā no ārzemju partneriem.

Otrs jautājums saistīts ar to, ka 1. aprīlī beidzas visu promociju padomju pilnvaras. Domājot par jaunajām padomēm, jāpatur prātā zinātnes stratēģijas noteiktā nepieciešamība

forsēt jaunu zinātnieku kontingenta sagatavošanu, tādēļ promocijas padomēm jābūt arī augstākās zinātniskās kvalifikācijas zinātnieku kadru sagatavošanas iniciatorēm. Pie šī darba jāķeras jau tuvākajos mēnešos, jo disertāciju aizstāvēšana pēc 1. aprīļa neapstāsies.

Vēl es gribētu atgriezties pie finansēm. 1998. gadā zinātnei no valsts budžeta ir iedalīts par 5% vairāk nekā 1997. gadā. Inflācija būs lielāka par šo ciparu. Zinātnes padomei bija jāizvēlās savi prioritārie finansējami virzieni. Mēs izraudzījāmies divus — papildus finansējums tika iedots Zinātnes padomes doktorantūras grantiem un emeritēto zinātnieku pabalstiem.

Acīmredzot viens no Zinātnes padomes uzdevumiem šajā gadā būs tālāk strādāt pie zinātnes likumdošanas sakārtošanas, arī tajos jautājumos, kas skar augstāko izglītību un starptautisko sadarbību. Strādāsim visciešākā kontaktā ar Latvijas Zinātņu akadēmiju, Augstākās izglītības padomi, organizējot gan kopējas darba grupas, gan sēdes. Piemērs tam ir šodienas LZA Senāta sēde, kur akceptēja LZP izstrādātos papildinājumus Latvijas augstākās izglītības attīstības koncepcijas projektam.

Ar J. Ekmani tikās Z. Kipere

LZA VĀRDBALVU LAUREĀTI

Latvijas Zinātņu akadēmijas Senātā 1998. gada 6. janvārī

LZA Senāta lēmums:

Apstiprināt Latvijas Zinātņu akadēmijas zinātnisko nodaļu ekspertu komisiju lēmumus un piešķirt 1997. gadā šādas vārdbalvas:

Fridriha Candra balva fizikas un matemātikas zinātnēs:
JEVĢENIJAM KOTOMINAM — Dr. habil. fiz., LU Cietvielu fizikas institūts, par pētījumu kopumu "Cietvielu defektu teorija" (t. sk. 3 monogrāfijas).

Fridriha Candra balva inženierzinātnēs un mehānikā:
JURIJAM TARNOPOĻSKIM — LZA ist. loc. Dr. habil. inž., Polimēru mehānikas institūts, par pētījumu kopumu "Kompozītu inženiermehānika" (4 monogrāfijas).

Gustava Vanaga balva:
TĀLIM MILLERAM — LZA ist. loc. Dr. ķīm., Neorganiskās ķīmijas institūts, par pētījumu kopumu "Fosfora — slāpekļa neorganiskie savienojumi".

Paula Stradiņa balva:
KRISTOFERAM KRISTAPAM ZARIŅAM — LZA ār. loc., Stanfordas Universitāte (ASV), par pasaules nozīmes pētījumiem par miega artērijas patoloģiju un ieguldījumu Latvijas medicīnas attīstībā.

Paula Stradiņa balva:

ILMĀRAM LAZOVSKIM — LZA ist. loc. Dr. habil. med., Latvijas Medicīnas akadēmija, par darbu kopumu "Klīniskās nefroloģijas pamataspekti, medicīnas terminoloģija un medicīnas filozofija".

Heinriha Skujas balva:
MĀRTIŅAM BEĶERAM — LZA ist. loc. Dr. habil. biol., LU Mikrobioloģijas un biotehnoloģijas institūts, par pētījumu kopumu "Atjaunojamo resursu biokonversija perspektīvos produktos".

Kārļa Baloža balva:
OLĢERTAM KRASTIŅAM — LZA ist. loc. Dr. habil. ekon., Latvijas Statistikas institūts, par pētījumu kopumu "Latvijas iedzīvotāju dzīves apstākļi un dzīves līmenis".

Vija Plūdoņa balva:
JANIŅAI KURSĪTEI—PAKULEI — LZA ist. loc. Dr. habil. filol., Literatūras folkloras un mākslas institūts, par monogrāfijām "Raiņa dzejas poētika" (R., Zinātne, 1996.) un "Latviešu folkloras mītu spoguļi" (R., Zinātne, 1996.).

Arveda Švābes balva:
JĀNIM BĒRZIŅAM — Dr. habil. vēst., LU Latvijas vēstures institūts, par monogrāfiju "Latvijas rūpniecības strādnieku dzīves līmenis 1900—1914" (R., Latvijas vēstures institūta apgāds, 1997.).

J. Endzelīna balvas ekspertu komisija balvu nepiešķirā nevienu no pretendentiem.

Latvijas Zinātnieku savienībā

Neļaut sagraut to, kas vēl palicis

1997. gada 17. decembrī pulcējās Latvijas Zinātnieku savienības padome, kuru LZS priekšsēdētājs J. R. Kalniņš informēja par apspriešanai nodoto Augstākās izglītības attīstības koncepciju. To izstrādājis Augstākās izglītības padome (B. Rivža, P. Cimdiņš, E. Lavendelis, A. Kapeniņš u. c.). Jau notikusi koncepcijas apspriešana Latvijas Universitātē, bet tik svarīgu jautājumu, kas skar visas Latvijas nākotni, kā, piemēram, studentu skaita noteikšanu, nevar atstāt tikai augstskolu pasniedzēju ziņā vien.

Koncepcijā uztrauc vairākas lietas. Piemēram, projektā noteikts, kādam jābūt katras augstskolas studentu skaitam. Mazs skaits paredzēts matemātikai, dabaszinātnēm, inženiertehniskajām specialitātēm, bet ārvalstīs tieši 75% no dabaszinātņu, eksakto zinātņu un inženierzinātņu izglītību baudījušajiem strādā dažādu padomju un komiteju sastāvā, viņiem ir atbilstoši trenēta smadzeņu darbība. Eksakto cilvēku loma ir ārkārtīgi liela un mums jāturpina sagatavot fiziski, matemātiķi un ķīmiķi pat tad, ja šodien pēc viņiem it kā nav pieprasījuma.

Otrkārt, Augstākās izglītības attīstības koncepcija ir visas tautas lieta. Vai varam noteikt studentu skaitu, vadoties pēc šodienas sabiedrības, ja mēs nezīnām, kā tā veidosies tālāk?

Izglītības un zinātnes ministrija var izstrādāt tikai Augstākās izglītības un zinātnes koncepciju kopumā.

Padomē tika izteiktas vairākas interesantas domas. Piemēram, pieminēta Eiropas Padomes koncepcija par universitāšu sistēmas sakārtošanu. Universitātes mērķis ir radīt **pētniecības strādniekus intelektuālai sabiedrībai**, tādēļ universitāte nevar būt bez plaša profila, tai skaitā starpdisciplināras, zinātnes. Universitātei jāpārsedz **visas zinātnes nozares**. Tajās augstskolās, kas nav universitātes tipa, arī ir jābūt zinātnei — praktiski orientētajai zinātnei atšķirībā no fundamentālās zinātnes, kas ir universitātēs.

Tika skarts arī promocijas un habilitācijas jautājums. Promocija ir zinātniskā grāda iegūšana, habilitācija — lai varētu pasniegt augstskolās, startētu uz profesoru. Vai var atteikties no habilitācijas, divpakāpju zinātnisko grādu sistēmas? Tikai tādā gadījumā, ja tiek pacelts doktora līmenis. Ja šodien dotu tiesības pretendēt uz profesora vietu pašreizējiem doktoriem, tā būtu katastrofa. Automātiska habilitācijas atcelšana nozīmē zinātniskā līmeņa katastrofa. Automātiska habilitācijas atcelšana nozīmē zinātniskā līmeņa pazemināšanu. Tika

Turpinājums 2. lpp.

